

Sử dụng sơ đồ tư duy nâng cao hiệu quả học từ vựng tiếng Anh

Hoàng Trường Giang*

*Bộ môn Ngoại ngữ, Trường Đại học Tài nguyên và Môi trường Hà Nội

Received: 28/8/2024; Accepted: 09/9/2024; Published: 18/9/2024

Abstract: Learning English vocabulary systematically is an important factor to improve English language skills comprehensively. For most students who are not English majors, learning English in general and learning English vocabulary in particular is not without difficulties. There are many methods and many studies conducted in the field of vocabulary learning. Therefore, learners can choose vocabulary learning methods that are suitable for them. English teachers should pay more attention to introducing students to the diversity of vocabulary learning strategies. For that purpose, this article introduces the method of learning English vocabulary using mind maps. This is an effective and easy-to-apply method for students at Hanoi University of Natural Resources and Environment.

Keywords: Mind maps, Learning English vocabulary, Hanoi University of Natural Resources and Environment

1. Đặt vấn đề

Học tập ngoại ngữ là một quá trình tích lũy lâu dài. Nó yêu cầu người học phải có vốn từ vựng nhất định kết hợp với việc luyện tập từng kỹ năng chính. Tuy nhiên đối với đa số sinh viên (SV) không thuộc chuyên ngành tiếng Anh, việc học tiếng Anh nói chung và học từ vựng tiếng Anh nói riêng gặp không ít khó khăn. Có nhiều phương pháp để học từ vựng và nhiều nghiên cứu được thực hiện trong lĩnh vực học từ vựng nhằm xác định chiến lược học từ vựng hiệu quả và được sử dụng thường xuyên nhất. Vì vậy, người học có thể chọn những phương pháp học từ vựng thích hợp với họ. Giảng viên tiếng Anh nên chú trọng hơn vào việc giới thiệu cho SV về sự đa dạng của các chiến lược học từ vựng nhằm thu hút sự chú ý và nâng cao nhận thức của SV vào các chiến lược này. Với mục đích đó, bài viết giới thiệu phương pháp học từ vựng tiếng Anh theo sơ đồ tư duy (Mindmap). Đây là phương pháp hiệu quả và dễ áp dụng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát về sơ đồ tư duy

Sơ đồ tư duy (Mindmap) là một biểu đồ hoặc hình ảnh trực quan dùng để biểu diễn các khái niệm, định nghĩa, nhiệm vụ hoặc các mục được liên kết với nhau một cách logic và có cấu trúc dựa trên khái niệm tổng quát hoặc chủ đề cụ thể. Sơ đồ tư duy được nghiên cứu và phát minh bởi Tony Buzan (1942 – 2019), vào cuối những năm 60 thế kỉ XX. Theo Tony, đây là kỹ thuật xử lý thông tin bằng việc kích thích hai bán cầu não cùng hoạt động, cụ thể là tạo ra những sơ đồ tư

duy. So với cách ghi chép truyền thống, phương pháp trên tận dụng được khả năng ghi nhớ của não; giúp người học tư duy, nắm bắt và xâu chuỗi các thông tin đơn lẻ với nhau. Sơ đồ tư duy sử dụng các hình ảnh, biểu đồ, và văn bản để kết nối các khái niệm, ý tưởng, hoặc thông tin lại với nhau giúp người sử dụng hiểu rõ mối quan hệ giữa các yếu tố khác nhau và hỗ trợ trong việc trình bày thông tin một cách trực quan và dễ hiểu. Cụ thể là: Nắm bắt thông tin một cách tổng quát và toàn diện; thấy được mối liên hệ giữa các khái niệm và ý tưởng; thúc đẩy sự sáng tạo và tư duy phản biện; ghi nhớ thông tin một cách dễ dàng và lâu dài. Mind-map đã dần trở nên phổ biến, không chỉ trong môi trường sư phạm mà còn trong nhiều khía cạnh cuộc sống, bởi tính ứng dụng, linh hoạt và đạt hiệu quả cao. Một số loại sơ đồ tư duy phổ biến là:

a) *Sơ đồ tư duy vòng tròn (Circle Map)*: Sơ đồ tư duy vòng tròn bao gồm một vòng tròn lớn bên ngoài và một vòng tròn nhỏ bên trong. Vòng tròn nhỏ chứa chủ đề chính hay ý tưởng trung tâm, vòng tròn lớn gồm các nội dung trực thuộc và hỗ trợ cho chủ đề chính/ý tưởng trung tâm

b) *Sơ đồ cây (Tree Map)*: Khi cần phân loại và sắp xếp thông tin, sơ đồ cây chính là dạng phù hợp nhất. Tree Map giống như 1 chiếc cây có thân và nhiều nhánh lớn nhỏ. Phần trên cùng là tiêu đề hoặc chủ đề chính, bên dưới là các chủ đề phụ. Bên dưới các chủ đề phụ là thông tin liên quan, chi tiết hơn và chúng tạo thành các danh sách dài.

c) *Sơ đồ tư duy bong bóng (Bubble Map)*: Sơ đồ bong bóng hay bao gồm một vòng tròn ở vị trí trung tâm và các bong bóng hình tròn ở xung quanh tỏa ra nhiều hướng. Hình tròn ở trung tâm sẽ chứa chủ đề chính còn các bong bóng sẽ chứa các ý tưởng, hành động cụ thể bổ sung ý nghĩa cho chủ đề chính trong vòng tròn.

d) *Sơ đồ tư duy mạng nhện (Spider Diagram)*, còn gọi là sơ đồ tư duy radar hay sơ đồ tư duy đa chiều: Đây là một hình vẽ mô tả dữ liệu dưới dạng biểu đồ và thường được sử dụng để hiển thị các chiều khác nhau của một vấn đề hoặc một tình huống. Sơ đồ tư duy mạng nhện thường được sử dụng trong nhiều lĩnh vực như quản lý dự án, đánh giá hiệu suất cá nhân hoặc nhóm, xác định ưu tiên công việc, hoặc so sánh hiệu suất giữa các yếu tố khác nhau.

Hiện nay, ngoài việc sử dụng công cụ truyền thống như giấy bút, được sự hỗ trợ của công nghệ thông tin, SV có thể sử dụng phương pháp vẽ sơ đồ tư duy online free bằng các phần mềm với những mẫu sơ đồ đẹp, đơn giản, dễ hiểu. Có thể kể đến một vài phần mềm vẽ sơ đồ tư duy miễn phí sau:

Phần mềm X-mind: Đây là công cụ vẽ sơ đồ tư duy chuyên nghiệp. Xmind hỗ trợ đầy đủ các chức năng dễ dàng vẽ mindmap trên bất kỳ thiết bị điện tử nào. Ưu điểm của phần mềm này là: Sử dụng miễn phí trên đa nền tảng; thư viện sơ đồ mẫu đa dạng với nhiều loại sơ đồ khác nhau cho bạn tha hồ chọn lựa; giao diện Xmind đơn giản, dễ thao tác, hỗ trợ nhiều dạng chủ đề, công cụ tạo lập hồ sơ nhanh, đơn giản; cho phép chèn link, hình ảnh, video; dễ dàng chia sẻ đến Google Slides, Powerpoint

Phần mềm Mindmeister: Đây là phần mềm tư duy và là công cụ tạo sơ đồ tư duy trực tuyến cực kỳ hữu ích. Ưu điểm của phần mềm này là: Tạo và chia sẻ sơ đồ trực tuyến; hỗ trợ trên đa nền tảng, giúp bạn truy cập từ mọi thiết bị; tích hợp công cụ làm việc nhóm; cung cấp nhiều biểu đồ và mẫu đa dạng; sao lưu và khôi phục dữ liệu để đảm bảo an toàn.

Phần mềm Edraw Mindmap: Đây là phần mềm vẽ sơ đồ tư duy đẹp và miễn phí có những ví dụ và những template được tích hợp sẵn, dễ dàng cho người sử dụng. Ưu điểm của phần mềm này là: Sử dụng miễn phí trên đa nền tảng; giao diện thân thiện, dễ thao tác và chỉnh sửa; tốc độ xử lý mượt mà, nhanh chóng; mẫu mã đa dạng, phong phú, nhiều chủ đề; bộ công cụ chỉnh sửa chi tiết, đa dạng; tích hợp được với các ứng dụng của Microsoft Office; hỗ trợ xuất dữ liệu với nhiều định dạng.

2.2. Các bước vẽ sơ đồ tư duy

Có 4 bước để vẽ sơ đồ tư duy từ vựng tiếng Anh bao gồm:

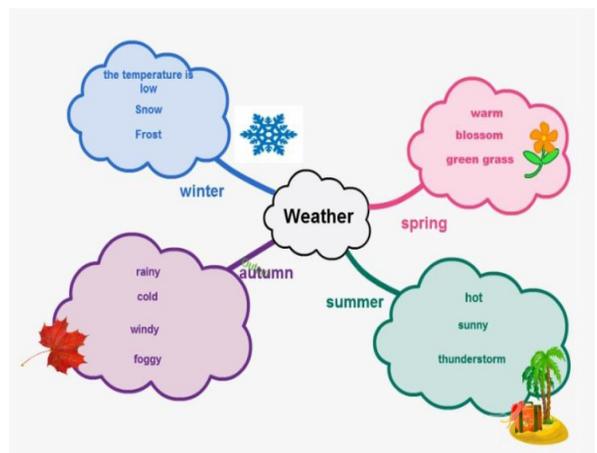
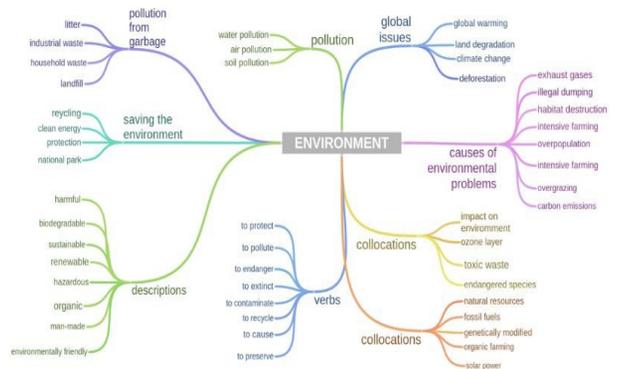
Bước 1: Chọn chủ đề từ vựng để làm trọng tâm của sơ đồ. Sau đó, vẽ 1 hình nổi bật trung tâm để biểu thị cho chủ đề đó. Đây chính là phần cốt lõi để phát triển các từ vựng khác.

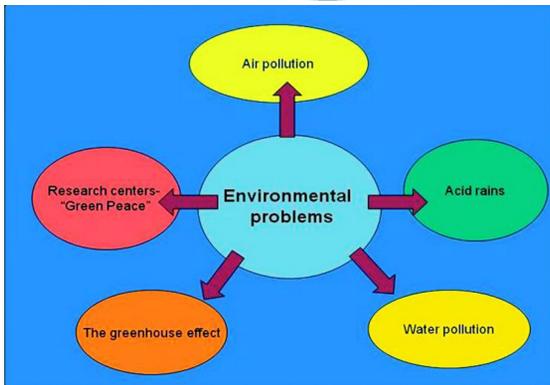
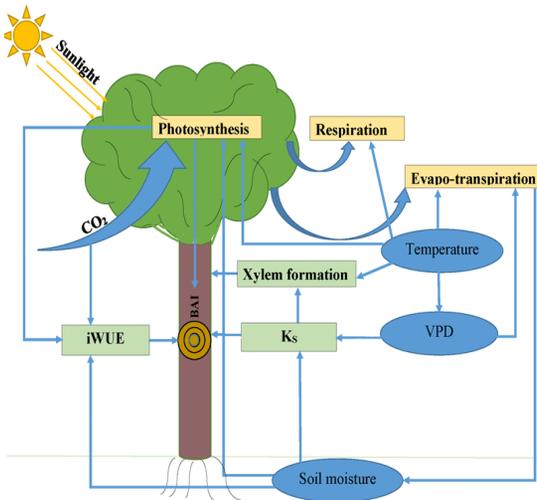
Bước 2: Tiếp tục vẽ các nhánh xuất phát từ chủ đề trung tâm của sơ đồ nhằm chia thành các nhóm từ vựng nhỏ hơn. Mỗi nhóm tốt nhất nên chọn tô màu khác nhau nhằm phân biệt dễ dàng hơn và ghi nhớ có hệ thống hơn.

Bước 3: Từ các nhánh nhỏ của các nhóm, hãy vẽ thêm các nhánh phụ để phân biệt loại từ (danh từ, động từ, tính từ,...) hoặc bất kỳ cách phân loại nào bạn cảm thấy dễ học nhất.

Bước 4: Tiếp tục mở rộng sơ đồ bằng cách vẽ thêm các nhánh nhỏ hơn và liệt kê các từ/ cụm từ lần lượt trên nhánh cho tới khi hoàn thiện chủ đề từ vựng cần học.

Khi vẽ sơ đồ tư duy, có thể sử dụng đường nét màu sắc làm nổi bật các liên kết và quan hệ để dễ đọc, dễ hiểu và kiểm tra thông tin một cách nhanh chóng và thuận lợi. Dưới đây là một số mẫu sơ đồ tư duy:

2.3. Đề xuất một số biện pháp nâng cao hiệu quả dạy và học từ vựng tiếng Anh bằng sơ đồ tư duy tại Trường Đại học Tài nguyên và môi trường Hà Nội

Một là, nâng cao năng lực, phương pháp giảng dạy của ĐNGV về sử dụng sơ đồ tư duy để nâng cao vốn từ vựng cho SV

Đây là giải pháp có vị trí nền tảng, đóng vai trò định hướng trong việc phát triển từ vựng cho SV. Để làm tốt khâu này, cần chú trọng khuyến khích, động viên giảng viên tích cực, chủ động học tập, tự nghiên cứu nâng cao trình độ chuyên môn, phương pháp giảng dạy. Đồng thời, thông qua các buổi sinh hoạt chuyên môn thường kỳ, các buổi thông qua bài giảng, bồi dưỡng phương pháp, kiến thức chuyên môn và trao đổi kinh nghiệm giảng trong ĐNGV, qua đó trang bị vững chắc cho giảng viên về phương pháp sử dụng sơ đồ tư duy trong giảng dạy tiếng Anh, đặc biệt là vận dụng phương pháp này để phát triển từ vựng cho SV.

Hai là, tăng cường áp dụng sơ đồ tư duy trong quá trình giảng dạy, thực hành cho SV

Giải pháp này có ý nghĩa quyết định đến hiệu quả, chất lượng của việc áp dụng sơ đồ tư duy trong giảng

dạy, phát triển vốn từ vựng cho SV. Thay vì phải ghi chép tất cả những nội dung vào vở, HS có thể tự mình sáng tạo nên các sơ đồ tư duy về từng chủ đề đã học. Bên cạnh đó, việc ghi chép kết hợp sử dụng hình, màu sắc còn khơi dậy óc sáng tạo của SV. Từ đó kích thích hứng thú học tập, phát huy tối đa tiềm năng ghi nhớ của bộ não.

Ba là, khuyến khích SV tích cực, chủ động sử dụng sơ đồ tư duy trong quá trình tự học, tự nghiên cứu nội dung tiếng Anh

Để thực hiện tốt giải pháp, ngoài việc thường xuyên áp dụng sơ đồ tư duy trong quá trình giảng dạy trên lớp, các giảng viên tiếng Anh cần chủ động giao các nhiệm vụ học tập, yêu cầu SV vận dụng sơ đồ tư duy để hoàn thành trong thời gian tự học, tự nghiên cứu, trong đó chú trọng các dạng bài về củng cố, phát triển từ vựng bằng sơ đồ tư duy nhằm phát huy tính tích cực, chủ động và phát triển khả năng tư duy độc lập sáng tạo cho SV khi vận dụng sơ đồ tư duy nâng cao vốn từ vựng. Trong các buổi học trên lớp, giảng viên phải thường xuyên tiến hành kiểm tra, đánh giá chất lượng, kết quả hoàn thành các bài tập SV được giao. Từ đó, cung cấp những định hướng, chỉnh sửa, bổ sung, làm cơ sở để SV rút kinh nghiệm, hoàn chỉnh bài làm của mình đạt mục đích, yêu cầu đề ra.

3. Kết luận

Sử dụng sơ đồ tư duy là một sự lựa chọn phù hợp trong giảng dạy nói chung và giảng dạy tiếng Anh nói riêng. Phương pháp này không đòi hỏi phương tiện, thiết bị dạy học đắt tiền. Vì vậy, sử dụng phương pháp sơ đồ tư duy phù hợp với điều kiện kinh tế của SV trường Đại học Tài nguyên và môi trường Hà Nội mà vẫn đạt hiệu quả trong học tập.

Tài liệu tham khảo

- [1] Buzan, T., How to Mind Map? London: Thorsons, 2002.
- [2] Mento, Anthony J.; Martinelli, Patrick; Jones, Raymond M., "Mind Mapping in Executive Education: Applications and Outcome", Journal of Management Development, v18 N4 p390-407, 1999.
- [3] Farrand, P., Hussain, F. and Hennessy, E., "The Efficacy of the Mindmap Study Technique". Medical Education, 36, 2002, 426-431.
- [4] Trần Đình Châu, Đặng Thị Thu Thủy (2011), Dạy tốt - Học tốt các môn học bằng bản đồ tư duy (Dùng cho GV, SV sư phạm, HS THCS và THPT), NXB Giáo dục Việt Nam.
- [5] Nguyễn Thị Kim Thoa, Phạm Thị Thuý Hồng, "Phương pháp dạy từ vựng tiếng Việt cho người nước ngoài bằng sơ đồ tư duy", Kỷ yếu điện tử Hội thảo Quốc gia